

SPAUDOS DRAUDIMO LAIKOTARPIO LIETUVIŠKOS KNYGOS AUTORIŲ SUDĖTIES KAITA

JOLITA STEPONAITIENĖ

Vilniaus universiteto
Knygotyros ir dokumentotyros institutas
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: jolita.steponaitiene@kf.vu.lt

Spaudos draudimo laikotarpį (1864–1904) gana plačiai ištyrinėjo istorikai, literatūrologai, tačiau knygotyriniu požiūriu kompleksiskai jis dar nenagrinėtas. Straipsnyje siekiama atsakyti į klausimą, koks yra to laikotarpio lietuviškų knygų autorius, jo išsimokslinimas, profesija, lytis, kilmė – visa tai, kas galėjo veikti to meto lietuviškų knygų tematiką, kokybę, kalbą. Autorius yra vienas iš veiksnių, lemiančių knygos modernėjimą, jos atitiktį laikmečio poreikiams, aktualumą. Ypatingas dėmesys skiriamas naujosios lietuvių autorių kartos, kuriai darė įtaką lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimas, politinė, ekonominė ir kultūrinė Lietuvos situacija, formavimuisi, jos bruožams.

Reikšminiai žodžiai: spaudos draudimas, lietuviškų knygų autoriai, autorių sudėties kaita.

Lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimas 1864 m. buvo riba, padalijusi XIX a. lietuviškos knygos raidą. Nežiūrint draudimo, lietuviškų knygų leidimo tęstinumas buvo išlaikytas. Didžiosios Lietuvos gyventojai turėjo galimybę, nors ir ribotą, knygas skaityti lotyniškais ir gotikiniais rašmenimis. Draudžiamosios lietuviškos knygos gamybos tinklas buvo sukurtas Mažojoje Lietuvoje, iš dalies JAV. Šio tyrimo objektas – lietuviškų knygų autoriai¹. Vertinant

spaudos draudimo laikotarpio lietuviškų knygų autorius, straipsnyje laikomasi knygotyros mokslo pozicijos, kad visi autoriai yra vienodai svarbūs, nes jie sukūrė lietuviškų knygų įvairovę, kurią atspindėjo kūrinių tematika, jų kokybė ir kiekybė.

Vengiant žodžių pasikartojimų ir siekiant geriau atskleisti esmę, *knygos* pagal tyrimo teksto logiką ir struktūrą bus įvardijamos *kūriniais* arba *darbais*. *Naujaisiais autoriais* vadinami knygų autoriai, vertėjai, sudarytojai, kurių darbai pirmą kartą buvo išleisti spaudos draudimo laikotarpiu. Nors straipsnio pavadinimas „Spaudos draudimo laikotarpio lietuviškos knygos autorių

¹ Knygų autoriais suprantami parašę, išvertę ar sudarę knygų ar smulkiųjų spaudinių asmenys. Periodinėje spaudoje straipsnius skelbė autoriai nėra šio straipsnio objektas.

sudėties kaita“ diktuočių nuostatą, kad bus kalbama apie 1864–1904 m. išleistas knygas, tačiau įvertinus knygų leidybos procesus bei istorinę situaciją, chronologinės ribos pakoreguotos. Lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimas įsigaliojo 1864 birželį², o panaikintas 1904 gegužę³. Knygų leidyba nėra vienadienis procesas, todėl ir rezultatai fiksuoti dienos tikslumu neįmanoma. Siekiant išvengti kiekybinių ir kokybinių tyrimų netikslumų, straipsnyje bus nagrinėjami lietuviškų knygų autorių darbai, pagal knygų ar kitų spaudinių aprašo duomenis išleisti nuo 1865 iki 1903 metų imtinai. 1865 metai pasirinkti todėl, kad 1864 metais buvo išleistos anksčiau parengtos lietuviškos knygos lotyniškais rašmenimis. Tai reiškia, kad faktinis spaudos draudimas prasidėjo vėliau. Šią ribą pasirinkti paskatino ir tai, kad Domas Kaunas straipsnyje „Knygos istorijos periodizacija: senosios ir naujosios knygos riba“ 1865 metus įvardija kaip naujos lietuviškos knygos epochos pradžią [10, 53]. Darbe autorių pavardės rašomos taip, kaip naujausiuose informacijos šaltiniuose *Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje* ir *Lietuvių literatūros enciklopedijoje*.

Spaudos draudimo laikotarpio lietuviškų knygų autorių kaip tyrimo objekto istoriografija nėra gausi. Knygos istorija – kompleksinis mokslas, o autorių tyrimai yra tik jos dalis. Specialiųjų istorinės sintezės, api-

bendrinamųjų publikacijų ar monografijų, skirtų spaudos draudimo laikotarpio autoriams, nėra. Tačiau šio laikotarpio lietuviška knyga tyrinėjimų, o tiksliau – apskaitos objektu tapo dar galiojant spaudos draudimui. Tautinio ir politinio sąjūdžio epochoje lietuviškomis knygomis domėjosi Silvestras Baltramaitis [26; 27] ir jis sudarė šių knygų sąrašus. Jonas Šliūpas, aktyvus visuomenės veikėjas Lietuvoje ir ypač lietuvių bendruomenėje Jungtinėse Amerikos Valstijose, savo knygoje *Lietuviszkiejie rasztai ir rasztininkai* [16] aprašė su knygų leidimu susijusių to meto visuomenės veikėjų – vyskupo Motiejaus Valančiaus, kun. Mikalojaus Miežinio, Petro Vileišio (J. Šliūpas vartoja jo slapyvardį *Petras Nėrys* – aut. pastaba) ir kt. biografijas, nurodydamas jų parengtas ir išleistas knygas⁴. Lietuviškos knygos tyrinėjimuose ši J. Šliūpo veikalą kai kurie mokslininkai vertina kaip pirmąją lietuvių literatūros istoriją [24, 58]. Pasirodė ir bibliografijos rodykliai, kuriose randama vertingos faktografinės medžiagos (kartu ir autorių) lietuviškos knygos istorijai. Viena pirmųjų buvo Jono Angrabaičio *Suskaita, arba Statistika visų lietuviškų knygų atspausių Prūsijoje nuo 1864 metų iki pabaigai 1896 metų*. Akstinu pasidomėti lietuviškomis knygomis tapo keitinimai dalyvauti Pasaulinėje parodoje Paryžiuje⁵. Apie lietuviškas knygas buvo rašoma

² 1864 m. birželio 5 (17) d. generalgubernatorius Michailas Muravjovas uždraudė spausdinti elementorius lotyniškais rašmenimis.

³ 1904 m. gegužės 7 d. draudimas panaikintas.

⁴ Kadangi ši J. Šliūpo knyga išėjo 1890 m., spaudos draudimo laikotarpio lietuviškų knygų situaciją jis aptarė labai glaustai ir tik pirmąjį jo dvidešimtpenkmetį.

⁵ Ta intencija Jonas Žilius parengė katalogą *Suskaita, arba Statistika visų lietuviszkų knygų*,

„Ausroje“ – pirmajame mėnesiniame visuomeniniame politiniame ir literatūriniame lietuvių laikraštyje. To meto knygos veikėjai (tyrėjais juos dar sunku vadinti) buvo įvairių profesijų atstovai, susirūpinę tautos sąmoningumo, švietimo, kultūrinio lygio augimo skatinimu – tai ir atsispindėjo jų darbuose. Jie itin daug nuveikė identifikuodami, įvardydami ir fiksuodami lietuviškas knygeles bei dažnai nustatydami jų autorius, kurie tuo metu konspiracijos sumetimais arba nepasirašydavo, arba pasirašydavo slapyvardžiais⁶. Anoniminiai autoriai nagrinėjamu laikotarpiu sudarė 57,3 proc. repertuaro.

Lietuvos Respublikos metais (1918–1940) pasirodydavo vis daugiau veikalų, skirtų knygos istorijai. Daugėjo knygos istorijos veikalų. Viena žymiausių to laikotarpio asmenybių buvo Vaclovas Biržiška. Jo darbuose, skirtuose lietuviškos knygos istorijai, minimas laikotarpis aptariamas lietuviškos knygos tyrinėjimų [8], lietuviškos bibliografijos [4], periodinės spaudos, V. Biržiškos žodžiais „laikraštijos“, istorijos [5] kontekste. Draudžiamųjų knygų lotyniškais rašmenimis tyrimai užėmė svarbią vietą V. Biržiškos darbuose, kitų to meto

literatūros ir kalbos veikėjų straipsniuose. Pagrindinis dėmesys šiame etape buvo skiriamas faktografiniam aspektui, t. y. to laikotarpio spaudos faktų registravimui ir aprašymui. Kompleksiniams tyrimams dar nebuvo pasirengta. Tačiau reikia paminėti tai, kad į lietuviškos knygos diferenciaciją, *svietiškos* knygos, to laikotarpio autorių, rašiusių knygas, indėlį į knygos raidą V. Biržiška atkreipė dėmesį savo straipsnyje „Lietuvių knygos augimo etapai“ [7]. Be to, paminėtinas Jono Basanavičiaus darbas *Spaudos 1864 metų uždraudimas, jojo pasekmės ir reikšmė* [2], kuriame taip pat įvardyti kai kurie to meto autoriai. Suprantama, kad visuose šiuose darbuose autoriai nebuvo pagrindinė tema, tačiau sukaupta faktografinė medžiaga, knygų autorių identifikavimas šiandien yra svarbūs tiriant autorių sudėtį.

Vėlesniu laikotarpiu buvo išleistas V. Biržiškos darbas *Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės* (1943). Jis svarbus minimo laikotarpio knygų autoriams identifikuoti [6]. Šiuo laikotarpiu buvo parengta ir išleista Lietuvos nacionalinė bibliografija [14] ir konkrečiai šį laikotarpį apimantis antrasis tomas, kuriame suregistruotos visos knygos, išleistos lietuvių kalba 1862–1904 m. Minėtinas ir Leono Gineičio veikalas *Lietuvių literatūros istoriografija*, kuriame per istorinių lietuvių literatūros tyrinėjimų prizmę įvardyti ir svarbiausi lietuviškos knygos tyrėjai ir autoriai – J. Šliūpas bei S. Baltramaitis [9]. Šiuo laikotarpiu į mokslinę apyvartą buvo įtraukta daug istorinių archyvinių dokumentų, istorikai Vytautas Merkys, Antanas Tyla, Rimantas Vėbra plačiai ir išsamiai

atspaustų Amerikoj nuo pradžios lietuviškos Amerikon emigracijos iki 1900 metų [23], o Morta Zauniūtė – *Priedą prie „Statistikos lietuviškų knygų, atspausių Prusuose nuo 1864 m. iki pabaigos 1899 [1896] m.“* [20].

⁶ Aušros Navickienės teigimu, *XIX a. knygų autorių žymėjimas pačiose knygose nebuvo populiarus, nes to meto įstatymai nereikalavo, kad antraštiniame lape būtų nurodomi duomenys apie knygos autorių* [15, 131]

nagrinėjo istorinį ir politinį kontekstą, Vladas Žukas tyrė lietuvių bibliografijos istoriją [25]. Nepriklausomoje Lietuvoje (nuo 1990 m.) jau nuo pirmųjų metų vyko tyrinėjimų metodologijos pokyčių, sovietinių standartų atsisakymas leido naujai pažvelgti į spaudos draudimo laikotarpį. Nors lietuviškų knygų autoriai ir nebuvo tyrinėjami, būtina išskirti Lietuvai minint spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo šimtmetį 2004 metais išleista darba – ilgų tyrinėjimų rezultatai *Lietuviškieji slapyvardžiai: lietuviškos spaudos iki 1990 m. slapyvardžių sąvadas*, kuris yra svarbus informacijos šaltinis identifikuojant, tyrinėjant spaudos draudimo laikotarpio knygų ir periodinės spaudos autorius [12].

Apžvelgus tiriamojo laikotarpio istoriografiją galima teigti, kad spaudos draudimo laikotarpio lietuviškų knygų autoriai dar nebuvo kompleksiskai tyrinėti. Minėtų autorių apibendrinamieji darbai, sukaupta faktografinė medžiaga, autorių identifikavimas leidžia tyrinėti spaudos draudimo laikotarpio lietuviškų knygų autorių sudėtį ir jos kaitą.

Straipsnio tikslas – ištirti, kaip naujomis sąlygomis per keturis dešimtmečius pasikeitė autorių sudėtis, atsakyti į klausimus, ar susiformavo naujoji autorių karta, kokie buvo jos bruožai, kokią įtaką autorių sudėties kaita turėjo lietuviškos knygos modernėjimui?

Pagrindiniu autorių tyrimo šaltiniu pasirinkta Lietuvos nacionalinės bibliografijos A serijos antrasis tomas [14], kuriame už-

registruoti tiriamojo laikotarpio lietuviški spaudiniai ir jų autoriai, ir Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas. Tyrimui reikalingi duomenys patikslinti faktais iš informacinių šaltinių – bibliografinio žodyno *Lietuvos knygos veikėjai* [13], V. Biržiškos parengto *Aleksandryno* [3], Vytauto Vanago sudaryto *Lietuvių rašytojų sąvado* [17], *Lietuviškųjų slapyvardžių sąvado* [12], enciklopedijų. Tyrinėti autorių kaitą pasirinkti šie aspektai: kūrybinė biografija, išsilavinimas, profesija (užsiėmimas) ir lytis. Svarbūs lietuvių autorių išsilavinimo, profesijos ir užsiėmimo tyrimai, nes jie turi įtakos kūrinių kokybei ir tematikai (pvz., tai, kad autorius mokėsi savarankiškai ar išsilavinimą įgijo universitete, buvo paprastas mažžemės ūkininkas ar aukštos kvalifikacijos inžinierius, suponuoja prielaidą, kad kūrinio tematika, turinio atskleidimas, kalbos, vertimo kokybė nevienoda). Autorių gimimo vietos duomenų analizė padėjo išsiaiškinti, kokia tarmė vyravo to meto lietuviškuose raštuose. Tyrimų visuma leido įvardyti ir apibūdinti spaudos draudimo metų lietuviškų autorių sudėties kaitą, naujosios autorių kartos bruožus, nurodyti tą kaitą lėmusius veiksnius.

Spaudos draudimo laikotarpio lietuviškų knygų autorius⁷ pagal biografinius faktus galima suskirstyti į tris grupes: 1) autoriai, gyvenę iki 1864 m.; 2) XIX a.

⁷ Visas spaudos draudimo laikotarpio lietuviškų knygų autorių sąrašas pateikiamas priede.

gyvenę autoriai, kurių kūryba buvo leidžiama iki draudimo ir uždraudus spaudą lotyniškais rašmenimis; 3) autoriai, gimę po 1864 metų.

Pirmoji grupė buvo negausi, ją tesudarė septyni autoriai: Simonas Daukantas, Jonas Domaševičius, Kalikstas Kasakauskis, Aleksandras Rapolas Mačiulskis, Jurgis Ambraziejus Pabrėža, Kazimieras Prialgauskis, Antanas Strazdas. Visi jie buvo baigę mokslus⁸, šeši iš jų priklausė dvasininkijos luomui⁹, ir tai lėmė religinės tematikos vyravimą. Išanalizavus jų gimimo vietas matyti, kad šios grupės autoriai buvo kilę iš Telšių (2), Raseinių (2), Šiaulių (1), Zarasų (tuomet Novoaleksandrovskas) (1) apskričių, taigi jų tekstuose vyravo žemaičių tarmė. Šios grupės autorių amžiaus vidurkis, kai jie išleido pirmąją knygą, buvo apie 45 metus.

Uždraudus lietuvišką spaudą buvo tęsiama iki tol lietuviškai rašiusių autorių kūrybos leidyba. Šių autorių grupei reikia priskirti kunigus Kajetoną Aleknavičių, Antaną Baranauską, Motiejų Brundzą, Juozą Silvestrą Dovydaitį, Norbertą Gedgaudą, Antaną Jušką, Vincentą Juzumą, Antaną

Petkevičių, Otoną Praniauską, Jeronimą Kiprijoną Račkauskį, Kazimierą Skrodzkį, Motiejų Valančių bei pasaulietinių profesijų atstovus Mikalojų Akelaitį, Viktorą Julijoną Aramavičių, Lauryną Ivinskį, Joną Jušką, Joną Krečinskį, Stanislovą Mikuckį, Vasilijų Zolotovą, Tomą Ferdinandą Žilinską – iš viso 20 autorių. Jie ne tik patys rašė knygeles, bet ir vertė užsienio autorių kūrybą¹⁰. Nors autorių sudėtis pagal profesiją įvairė, tačiau ir toliau branduolį sudarė dvasininkai – jų buvo dvylika: Vilniaus dvasinės akademijos (2), Sankt Peterburgo dvasinės akademijos (3) Vilniaus kunigų seminarijos (4), Seinų kunigų seminarijos (1) absolventai¹¹. Jie užsiėmė ne tik sielovada. Pavyzdžiui, Antanas Petkevičius buvo slaptas specialusis neetatinis cenzorius lietuviškoms knygoms tikrinti [15, 93]. Septyni autoriai pasauliečiai mokslų siekė Maskvos (2), Tartu (tuomet Dorpatas) (1) ir Charkovo (1) universitetuose¹², todėl dirbo valdininkais. Kiti, išlaikę specialius egzaminus, mokytojavo (L. Ivinskis) arba pasimokė progimnazijoje ir savarankiškai (M. Akelaitis) mokytojavo dvaruose, baigę gimnaziją dirbo valstybinėje tarnyboje (T. F. Žilinskas). Išanalizavus šios grupės autorių kilmę matyti, kad daugiausia jų buvo kilusių iš Telšių¹³ – 6, Šiaulių – 3, Panevėžio – 2, po

⁸ Kur studijavo J. Domaševičius, nežinoma, kiti autoriai aukštąjį mokslą buvo įgiję Vilniaus universitete (S. Daukantas ir J. A. Pabrėža), Karaliaučiaus universitete (A. R. Mačiulskis), Vilniaus kunigų seminarijoje (K. Kasakauskis), Varnių dvasinėje seminarijoje (J. A. Pabrėža), Vilniaus dvasinėje akademijoje (K. Prialgauskis).

⁹ Nors J. A. Pabrėža buvo baigęs pasaulietinius mokslus Vilniaus universitete, tačiau vėliau baigė Varnių dvasinę seminariją (1796), 1886 m. įstojo į Kretingos pranciškonų vienuolyną.

¹⁰ Spaudos draudimo laikotarpiu lietuvių kalba buvo išleisti 97 užsienio autorių darbai.

¹¹ Kur mokėsi K. Skrodzki, nežinoma.

¹² J. Krečinskio mokslo vieta nežinoma.

¹³ Apskričių ribos pasirinktos tokios, kokios buvo nustatytos per 1843 m. administracinę reformą.

vieną autorių iš Marijampolės, Vilkmergės, Vilniaus, Kauno, Raseinių, Suvalkų apskričių¹⁴. Galime teigti, kad nors autorių žemaitiškosios tarmės apskritys ir išlaikė lyderio pozicijas – lietuviškų knygų autorių gretas papildė ir rytų bei vakarų aukštaitiai¹⁵. Biografinių faktų analizė rodo, kad jų amžiaus vidurkis, kai išleido pirmąją knygą, buvo apie 40 metų.

Išgaliojus lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimui, pirmieji du dešimtmečiai didele autorių sudėties kaita nepasižymėjo. Suprantama, reikėjo prisitaikyti prie naujų sąlygų, rasti būdų ir vietų, kur būtų galima spausdinti knygas lotyniškais rašmenimis už Lietuvos ribų ir jas gabenti į Lietuvą. Iki devyniolikto amžiaus dešimtojo dešimtmečio pradžios lietuviškų knygų autorių kolektyvą papildydavo vos viena kita nauja pavardė. Nuo 1868 m. knygeles rengė dvasininkas, M. Valančiaus talkininkas Johanas Zabermanas, 1870 m. satyrinę poemą išleido Sankt Peterburgo dvasinės akademijos absolventas Silvestras Gimžauskas¹⁶, pasirodė Romualdo Stakėno išversti Marcino Bialobrzeskio *Išguldymai Šventos Evangelijos*, išspausdinti kirilika. 1873 m. išėjo Hiliaro Stelmakausko iš lenkų kalbos išverstas giesmynėlis *Apmislijimas mukos ir*

smerkies Jezuso Chrystus. 1874 m. pasirodė Martyno Sederavičiaus pirmasis išverstas šv. Alfonso Marijos de Liguori maldų rinkinys, 1875 m. Juozo Antanavičiaus¹⁷ verstas Tomo Kempiečio (Thomas á Kempis) veikalas *Apie sekima Jėzaus Christaus*. 1876 m. išėjo pirmoji Petro Vileišio knygelė – fizinės geografijos pradmenys *Apsakinieimas apej žiamie ir atmainas ora*¹⁸.

Lūžiniu tašku spaudos draudimo laikotarpiu buvo „Auszros“ pasirodymas 1883 m. Anot Vincento Zajančkausko, *lietuvių tauta <...> tarė sau žodį galingą: gana lietuviams beskursti paskendusiams svetimųjų tautų ir valstybių pragaištingoje dvasioje! Jau laikas lietuviams atgaivinti savo tautinė sąmonė, sužadinti savy pranokėjų galiūnų dvasia ir kaip jie, patiems spręsti savo tautos likimas, patiems rūpintis tolimesne savo tėvynės gerove* [11, 5].

Pirmojo Didžiąjai Lietuvai skirto spausdinto mėnesinio visuomeninio politinio ir literatūrinio laikraščio lietuvių kalba „Auszra“ pasirodymas supurtė tautinę inteligentiją. Pirmojo numerio leidėju pasirašė Jonas Basanavičius. Laikraštyje bendradarbiavo apie 70 žmonių, kurie tapo naujosios lietuviškų knygų autorių kartos branduoliu. Naujų autorių iškilimą lėmė tautinio atgimimo intensyvėjimas. Šio laikotarpio tyrėjai sutaria, kad tautinio sąjūdžio pakilimas buvo ypač ryškus jau 7-ojo dešimtme-

¹⁴ J. Krečinskio ir V. Zolotovo gimimo vieta nežinoma, S. Mikuckis gimė Lenkijoje.

¹⁵ A. Navickienė, tyrinédama XIX a. pirmosios pusės lietuvišką knygą, priėjo prie išvados, kad *šeštajame ir septintajame dešimtmetyje situacija pasikeitė*, kai autorių kontingentą papildė 11 žemaitių ir du kartus daugiau rytų ir vakarų aukštaitių, tai yra dvidešimt trys [16, 135].

¹⁶ Knygelėje autorius nenurodytas.

¹⁷ Vertė kartu su M. Sederavičiumi.

¹⁸ J. Zabermanas, S. Gimžauskas, R. Stakėnas, H. Stelmakauskas ir M. Sederavičius buvo dvasininkai, J. Antanavičius ir P. Vileišis pasauliečiai.

čio pabaigoje ir 8-ajame dešimtmetyje, o jo ženklai buvo patriotizmas, inteligentijos rengiamos tautinės šviečiamosios akcijos. Pastebimas ir dvasininkų atsiribojimas nuo pasauliečių švietėjų, nes dvasininkijai kėlė nerimą tai, kad dauguma pasauliečių inteligentų buvo abejingi tikėjimui [18, 79].

Nauji visuomeniniai, kultūriniai procesai aiškiai atsispindėjo spaudos draudimo laikotarpio autorių kolektyve. Nors Lietuvos inteligentija sparčiai pasaulėjo, dvasininkų luomo autorių kūriniai ir toliau buvo paklausūs, ėjo jų kūrinių kartotinės laidos (M. Valančiaus, Serafino Kušeliausko, J. K. Račkausio, M. Sederavičiaus, J. A. Pabrėžos kūrinių), be to, iškilo naujų autorių dvasininkų¹⁹. Pasaulietinių, praktinių profesijų autorių branduolį sudarė ne tik Lietuvoje, bet ir JAV gyvenantys, Rusijos aukštosiose mokyklose studijuojantys ar valdiškas tarnybas turintys, Mažojoje Lietuvoje knygos verslu užsiimantys asmenys²⁰.

¹⁹ Antanas Vytartas, Juozas Čerkeliauskas, Adomas Dambrauskas-Jakštas (tikr. Aleksandras Dambrauskas), Maironis (tikr. Jonas Mačiulis), Kazimieras Pronskietis, Pranciškus Petras Būčys, Kazimieras Pakalniškis, V. Juzumas, M. Miežinis, Lukas Staugaitis, Juozas Andziulaitis-Kalnėnas, Juozas Ambraziejus, Antanas Alekna, Feliksas Sereika, Kazimieras Jaunius, Juozas Tumas-Vaižgantas, Adolfas Sabaliauskas-Žalia Rūta ir kiti.

²⁰ Tarp jų reikia paminėti Liudviką Malinauskaitę-Eglę ir J. Šliūpą, Joną Spudulį, Povilą Matulionį, M. Jankų, Juozą Angrabaitį, S. Baltramaitį, Feliksą Galminą, J. Basanavičių, Mečislovą Davainį-Silvestraitį, Petrą Arminą-Trupinėlį, Aleksandrą Fromą-Gužutį, Kazį Grinių, Vincą Kudirką, Joną Jablonskį, Vincą Pietarį, Juozą Vilkutaitį, S. Matulaitį, Lazdynų Pelėdą (tikr.

Antrojoje spaudos draudimo laikotarpio pusėje, po 1883 m., lietuviškai rašančiųjų būrį papildė 133 nauji autoriai. Išanalizavus to meto lietuviškai rašančių autorių biografinius faktus²¹ matyti, kad 24 autoriai buvo gimę XVIII a. pabaigoje–XIX a. pirmojoje pusėje, todėl lietuviškos spaudos draudimo laikotarpiu jie jau buvo subrendę kaip asmenybės, turėjo savo nuostatas ir vertybes. Jų pažiūroms darė įtaką ta aplinkybė, kad Lietuva buvo carinės Rusijos sudėtyje, kur tautinio auklėjimo sąlygos visada buvo nepalankios. 106 autoriai buvo gimę XIX a. antrojoje pusėje²². Tai ir buvo ta nauja besiformuojanti karta, dariusi įtaką tautiniam atgimimui, nacionaliniam judėjimui, politiniams procesams (V. Kudirka, J. Basanavičius, K. Grinius, J. Tumas-Vaižgantas, S. Matulaitis, Jonas Biliūnas ir kt.), lietuvių kalbos (J. Jablonskis), literatūros formavimuisi (Petras Vaičaitis, Antanas Vienažindys, V. Pietaris, Žemaitė, G. Petkevičaitė-Bitė, Šatrijos Ragana, Lazdynų Pelėda ir kt.). Oficialioji Rusijos valdžios politika varžė lietuvių inteligentijos augimą. Slaptu švietimo ministro aplinkraščiu buvo įsakyta gimnazijoms kuo mažiau priimti lietuvių

seserys Sofija Ivanauskaitė-Pšibiliauskienė ir Marija Ivanauskaitė-Lastauskienė), Šatrijos Raganą (tikr. Marija Pečkauskaitė), Žemaitę (tikr. Julija Beniuševičiūtė-Žymantienė), Gabrielę Petkevičaitė-Bitę.

²¹ Trijų šio laikotarpio autorių biografiniai faktai nežinomi. Jie priskirti šiai grupei todėl, kad jų sukurtos knygelės išėjo jau spaudos draudimo metais.

²² Jau uždraudus lietuvišką spaudą buvo gimę 69 autoriai.

valstiečių vaikų [21, 9]. Lietuvių vaikai mokėsi Liepojos, Jelgavos (tuomet Mintaujos), Rygos gimnazijose, kuriose šis draudimas negaliojo. Aukštojo mokslo siekiantys studentai vyko į Rusijos (Maskvos, Tartu (tuomet Dorpat), Peterburgo, Varšuvos) universitetus, akademijas, institutus, seminarias, Berlyno aukštąsias mokyklas.

Vertinant to laikotarpio autorių išsilavinimą, t. y. kokiose mokymo įstaigose mokėsi ar savarankiškai įgijo išsilavinimą, reikia pasakyti, kad 51 naujosios autorių kartos atstovas buvo įgijęs aukštąjį išsilavinimą (turėjo universiteto, akademijos ar instituto diplomą). Tuo metu populiariausias tarp siekiančiųjų aukštojo mokslo buvo Maskvos universitetas. Šią aukštąją mokyklą aptariamam laikotarpiui buvo baigę arba dar mokėsi 18 lietuviškos knygos veikėjų. Anot R. Vėbros, *Maskvoje jau 7-ame dešimtmetyje buvo nemažas lietuvių studentų būrelis. Švietėjiškų pažiūrų, patriotizmo vedami jie tobulino literatūrinę kalbą, puoselėjo literatūros tradicijas, ugdė pagarbą savo tautai, tėvynės meilę <...>. Maskvos lietuvių studentų veikla tuo metu buvo svarbi tuo, kad ugdė patriotiškai nusiteikusių inteligentiją* [19, 78–79]. Maskvoje aktyviai reiškėsi J. Šliūpas²³, su kitais 1880 m. subūręs *Maskvos lietuvių studentų draugiją* [21, 18]. Tarp šios mokyklos absolventų buvo J. Basanavičius, J. Jablonskis, S. Matulaitis, V. Pietaris ir kt. Peter-

²³ J. Šliūpas studijavo Maskvos universitete filologiją ir teisę 1880–1882 m., 1882 m. Peterburgo universitete gamtos mokslus, medicinos išsilavinimą įgijo JAV.

burgo aukštosiose mokyklose – Peterburgo universitete (4), Dvasinėje akademijoje (8), Miškų (1) ir Kelių inžineriniame (1) instituteuose, Karo medicinos akademijoje (1) aukštąjį išsilavinimą įgijo arba jo siekė 15 spaudos draudimo laikotarpio autorių. Tarp jų galima paminėti P. Vaičaitį, K. Jauinių, P. Vileišį, Joną Vileišį, S. Gimžauską, Maironį, Mečislovą Leonardą Paliulionį. Kaip teigia prof. Z. Zinkevičius, <...> *čia [Peterburge] lietuviška veikla prasidėjo dar prieš 1863 m. sukilimą. Nuo 1872 m. susitelkė ypač aktyvių susipratusių lietuvių būrelis <...>. Jų tikslas – ugdyti lietuvių literatūrą, kelti liaudies švietimą, iškovoti lietuvių spaudos draudimo panaikinimą* [21, 20].

Nemaža dalis autorių dvasininkų kunigo profesiją buvo įgiję seminarijose. Tuo metu lietuviai turėjo galimybę mokytis Kauno, Varnių, Seinų kunigų seminarijose. Populiariausia tarp naujosios kartos autorių buvo Kauno seminarija, kurią baigė Dominikas Tumėnas, Juozapas Žebrys, J. Tumas-Vaižgantas, Kazimieras Pakalniškis. Varnių kunigų seminarija užaugino tokius autorius kaip Antanas Vytartas, A. Vienažindys, M. Miežinis. Iš Seinų kunigų seminarijos auklėtinių minėtini M. Sederavičius, J. Ambraziejus. Tiek Varniai, tiek Kaunas XIX a. Lietuvos istorijos, kalbos tyrėjų įvardijami kaip svarbūs to meto inteligentijos, visuomeninės veiklos [19, 74], lietuvybės [21, 18], demokratinės kultūros židiniai [1, 260]. Anaiptol ne didžioji dalis autorių turėjo aukštąjį išsilavinimą. Vienuolika mokėsi gimnazijose. Daugelis buvo baigę gim-

nazijas (Marijampolės²⁴, Kražių, Šiaulių), nors ne visada visas klases, ar pradines mokyklas, mokėsi namuose ar savarankiškai²⁵.

Naujosios kartos autorių, dvasinio lumo atstovų tiriamuoju laikotarpiu būta 46, tai yra sudarė tik 35 proc. bendro lietuviškai rašiusių autorių skaičiaus. Kai kurie iš jų ėjo ir administracines, pedagogines ar visuomenines pareigas. J. K. Račkauskis buvo ne tik kunigas, bet ir Kauno kunigų seminarijos rektorius, o A. Baranauskas – ir šios seminarijos profesorius. Maironis lietuviškos spaudos draudimo metais dėstė Kauno kunigų seminarijoje, buvo seminarijos rektorius, vėliau Sankt Peterburgo imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos profesorius, kaip ir K. Jaunius. Keturi iš autorių dvasininkų tiriamu laikotarpiu buvo vikarai²⁶. Tačiau vertinant lietuviškų knygų autorius dvasininkus reikia atkreipti dėmesį į dar vieną aspektą – *dvasiško profesija buvo viena iš prieinamiausių profesijų valstiečių*

vaikams <...>, todėl [valstiečiai] į kunigystę daugeliu atvejų žiūrėjo kaip į pelningą amatą [19, 169]. Būti dvasininku tuomet laikyta preztižu. Šie žmonės buvo didelis moralinis autoritetas. Dėl savo atliekamų pareigų buvo mobilūs, turėjo galimybių bendrauti su įvairių socialinių sluoksnių, profesijų, užsiėmimų žmonėmis, pažinti jų poreikius. Tokios aplinkybės, matyt, darė įtaką autorių dvasininkų knygų produkcijos tematikai.

Daugelis to meto dvasininkų dalyvavo ne tik mokslinėje veikloje, bet ir visuomeniniame gyvenime, turėjo ir kitų užsiėmimų bei talentų. Jau pripažinti poetai arba bandantys rašyti eiles buvo A. Burba, S. Gimžauskas, A. Dambrauskas-Jakštas, Juozas Šnapštys-Margalis, A. Vienažindys, žinomi publicistai – A. Burba, Povilas Januševičius, Antanas Milukas, K. Pakalniškis. XIX a. pirmojoje pusėje autoriai dvasininkai sudarė 63,1 proc. visų autorių [15, 136], XIX a. antrojoje pusėje jau beveik dvigubai mažiau – 34,9 proc.

Kitą, didesniąją, autorių dalį sudarė pasaulietinių profesijų atstovai. Pagal to meto visuomenines, socialines normas siekiamomis profesijomis buvo gydytojo, teisininko, inžinieriaus, karininko. Baigusiems mokslus asmenims carinė valdžia neleido dirbti Lietuvoje. Jie galėjo verstis tik privačia praktika, todėl gydytojo, kaip ir kunigo, profesijos buvo ypač populiarios [21, 15]. Tarp pasaulietinių profesijų atstovų jie didžiausią dalį ir sudarė – 16 (ir vienas medicinos studentas). Pagal priede teikiamus duomenis galime daryti išvadą, kad dauguma šių autorių medicininį išsilavinimą įgijo Maskvos univer-

²⁴ Marijampolės gimnaziją Z. Zinkevičius nurodo kaip svarbų XIX a. antrosios pusės lietuviybės židinį, mat lietuviai moksleiviai čia sudarė daugumą, dirbo 6 lietuviai mokytojai, dar 1867 m. buvo įvestos neprivalomos lietuvių kalbos pamokos [22, 15].

²⁵ Naujosios kartos 17 autorių duomenų apie išsilavinimą nėra.

²⁶ Kai kurie iš jų, pvz., J. Tumas-Vaižgantas, A. Alekna, brandžių kūrybinių laimėjimų pasiekė jau Nepriklausomoje Lietuvoje. Kaip ir A. Dambrauskas-Jakštas – spaudos draudimo metais buvęs kapelionu, nuodėmklausiu, dėstytoju, vėliau tapęs Peterburgo dvasinės akademijos profesoriumi, grįžęs į Lietuvą vadovavo 1905 m. įkurtai Šv. Kazimiero spaudos leidimo ir prekybos organizacijai.

sitete – 10, Varšuvos – 2, Peterburgo, Tartu universitetuose, Peterburgo karo medicinos akademijoje – po 1, vieno autoriaus gydytojų studijų vieta nežinoma.

Kitos pasaulietinių profesijų grupės yra nedidelės, tačiau ir jas galima apibrėžti. Tai 11 asmenų, susijusių su knygų leidyba, platinimu, prekyba, 12 mokytojų²⁷, 12 teisininkų (teisėjai, tarėjai, advokatai), 3 laikraščių redaktoriai, 3 profesionalūs bibliotekininkai arba dirbę bibliotekose, 4 įvairaus lygio tarnautojai, 2 inžinieriai, 3 knygnešiai, to meto ypatingos „profesijos“ atstovai, po vieną vaistininką, ūkininką, siuvėją, veterinarijos gydytoją. Iš autorių būtų galima išskirti ir 6 studentus, kurie tuo metu studijavo Maskvoje ir Peterburge. Tikėtina, kad tokia didelė profesijų ir užsiėmimų įvairovė lėmė ir plėčią šių autorių sukurtų darbų tematiką. Svarbi šios grupės savybė buvo ta, kad autorių amžiaus vidurkis, kai buvo išleista jų pirmoji knyga, buvo 33 metai, taigi autoriai jaunėjo²⁸. Palyginti su XIX a. pirmąja puse, pasaulietinių profesijų ir užsiėmimų autorių skaičius išaugo nuo 28,6 proc. iki 65,1 proc.

Šiuo laikotarpiu lietuviškų knygų autorių gretas papildė Mažojoje Lietuvoje gyvenantys J. Zaberamas ir M. Jankus, lietuviš-

kai rašantis ir brošiūras, kuriose kėlė lietuvių tautines teises, gimtosios kalbos klausimus, leidžiantis Georgas Sauerweinas, lietuvių etnografinį paveldą studijuojantis ir publikuojantis Eduardas Volteris.

Vis daugėjant pasaulietinių profesijų lietuvių autorių, keitėsi ir verčiamų autorių sudėtis šiomis temomis rašančių užsienio autorių naudai. Į lietuvių kalbą išversta daug naujų autorių kūrinių. Lietuviškai skaitančiam valstiečiui tapo prieinamos Hanso Christiano Anderseno pasakos, Friedricho Schillerio, Sofoklio, Adamo Asnyko tragedijos, antikos filosofo Epikteto aforizmai, Adomo Mickevičiaus poezija, Ivano Krylovo *Pasakos*, politinė literatūra ir kt. Daug dėmesio skiriama praktinio šviečiamąjo pobūdžio tematikai. Išversta sveikatos apsaugos, sanitarinio švietimo, ekonomikos, žemės ūkio, pasaulio pažinimo, moralės, blaivybės ir kt. tematikos darbų. Dažniausiai tai nebuvo pažodinis teksto vertimas į lietuvių kalbą, o kaip vertimų autoriai knygelėse patys dažnai nurodydavo, „sutaisyta pagal“, „lietuviškai išguldė“, „vertė ir sulietuvino“. Augant autorių profesionalumui, kūriniai jau verčiami ne tik iš lenkų ar rusų kalbų, bet ir iš vokiečių (J. Tumas-Vaižgantas, Antanas Vileišis, Antanas Macijauskas) anglų (V. Kudirka). Verčiamų autorių skaičius, palyginti su XIX a. pirmąja puse, išaugo du kartus: 1795–1864 m. jų buvo 49 [15, 136], o 1865–1903 m. – 98. Galima daryti prielaidą, kad užsienio autorių kūriniai buvo verčiami į lietuvių kalbą siekiant tenkinti didėjančius to meto Lietuvos gyventojų informacinius, kultūrinius po-

²⁷ Reikia patikslinti, kad tai ne tik valstybinių mokyklų mokytojai, bet ir žmonės, kurie vertėsi privačiomis pamokomis ir mokė vaikus dvaruose.

²⁸ Jauniausia buvo vertėja Ona Dižiulytė-Sketerienė, pirmąją knygelę išvertusi būdama šešiolikos, vyriausias – Aleksandras Fromas-Gužutis, pirmąją dramą išleidęs 1893 m., būdamas 71 metų.

reikius. Nors tarp verčiamų autorių buvo italų, ispanų, prancūzų ir kitų tautų kūrėjų, dažniausiai versta ne iš kūrinių originalų, bet jų lenkiškų ar rusiškų vertimų. Tai galima paaiškinti tuo, kad naujosios kartos autoriai nebuvo profesionalūs vertėjai, o pats metas reikalavo tautos švietimo, noras mokytis buvo didelis, daraktorinių mokyklų „auklėtiniams“ reikėjo pateikti paprastų tekstų. Kita vertus, išsilavinę, universitetus baigę kultūrininkai tam tikslui kalbų nesimokė.

XIX a. antrojoje pusėje, kai dar buvo nesunorminta lietuvių kalba, svarbi buvo ir autorių gimimo vieta, nes būtent čia vartota tarmė atspindėjo ir autorių kūrinių kalboje. Tarmių persiskirstymas XIX a. antrosios pusės raštijoje buvo akivaizdus. Z. Zinkevičius yra nurodęs: *Ryškia skiriamąja data laikomi 1883 metai – pirmojo tautinio lietuvių laikraščio pasirodymas, iš esmės žymintis ir dabartinių mūsų bendrinės kalbos pradžių* [22, 9].

Lietuviškų knygų autorių gimimo vietas (gubernija ir apskritis) surašytos priede. Apibendrinę jame pateiktus duomenis matome, kad daugiausia naujosios kartos autorių buvo gimę Kauno gubernijoje – 71²⁹. Pagal tarmę jie priklausė žemaičiams (27) – tie, kurie buvo gimę Raseinių, Telšių, iš dalies Šiaulių apskrityse, ir rytų aukštaičiams (44) – tie, kurie buvo gimę Panevėžio, Ukmergės, Zarasų, iš dalies Šiaulių apskrityse. Aukštaitiškos tarmės regioną papildė ir septyni Vilniaus gubernijoje gimę autoriai. Kitą didelę grupę

²⁹ Devynių naujosios kartos autorių gimimo vieta nežinoma.

(46) sudarė autoriai, gimę Suvalkų gubernijoje: Naumiesčio (tuomet Vladislavovas), Vilkaviškio, Marijampolės, Kalvarijos, Šakių, Seinų apskrityse, tarminiu aspektu – Vakarų Aukštaitijoje. Tokiam pasiskirstymui turėjo įtakos tai, kad Užnemunėje, kuri imta vadinti Suvalkija, dėl pusšimčio metų anksčiau panaikintos baudžios žemės ūkis buvo pažangesnis, valstiečiai skirstėsi į vienkiemius, kilo krašto švietimas, valstiečiai skaitė knygas, jų vaikai siekė mokslo. Jau nuo 1884 m. išryškėjo reikšmingesni iš vakarų ir rytų aukštaičių tarmės regionų kilusių autorių kiekybiniai ir kokybiniai knygų produkcijos pasiekimai. Taigi, lietuviškų raštų kalboje įsigalėjo rytų ir vakarų aukštaičių tarmė, tai ir turėjo didelę įtaką bendrinės kalbos formavimuisi. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, *kad patys leidiniai tada labai susmulkėjo, spaudos draudimo epochoje dažnai tapo anoniminiai, dėl kitų asmenų redagavimo neteko individualių autorius kalbos bruožų* [22, 9]. Tyrimui didesnės įtakos neturi tai, kad 11 autorių gimimo vieta nežinoma, o vienas kitas autorius buvo gimęs ne Lietuvos teritorijoje.

Būtent šiuo spaudos draudimo laikotarpiu gimė ir pradėjo kūrybinį kelią lietuviškų knygų autorės moterys. Būdamos skirtingos socialinės ir šeiminės padėties, skirtingo išsilavinimo, XIX a. pabaigoje jos pradėjo kurti apsakymus, reikštis visuomeninėje veikloje. Spaudos draudimo laikotarpiu jų buvo septynios. Palyginimui galima pasakyti, kad XIX a. pirmojoje pusėje rašė tik viena – Karolina Praniauskaitė [15, 132]. Žymiausias jų – Liudvika Didžiulienė-Žmona, Lazdynų Pelėda, G. Petkevičaitė-

Bitė, Šatrijos Ragana, Žemaitė – rašė grožinės literatūros kūrinėlius. Produktiviausia iš jų buvo Žemaitė: spaudos draudimo laikotarpiu ji išleido 11 kūrinių. Manytina, kad tuo metu Lietuvos moterys (gyvenančios Didžiojoje Lietuvoje) dar tik bandė įsilieti į inteligentijos būrį. Nors jos ir neturėjo universitetų diplomų (G. Petkevičaitė-Bitė ir Šatrijos Ragana mokėsi mokyklose, o L. Didžiulienė-Žmona, Lazdynų Pelėda, Žemaitė – savarankiškai), nėjo jokių pareigų, tačiau buvo aktyvios visuomenininkės, bendradarbiavo lietuviškoje spaudoje.

Tiriamuoju laikotarpiu kolektyvinių autorių buvo mažai. Tai lėmė krašto politinė padėtis, nes ir Lietuvos teritorijoje veikiančios draugijos negalėjo savo veiklos dokumentų leisti lietuvių kalba, o administraciniai subjektai savo knygų produkciją spausdino „valstybine kalba“.

Kiekybinis ir kokybinis spaudos draudimo laikotarpio autorių tyrimas leidžia daryti išvadą, kad nuo 1865 iki 1903 metų sudėtingomis, lietuviškam spausdintam žodžiui nepalankiomis sąlygomis lotyniškais rašmenimis išleistas lietuviškas knygas, skirtas Didžiajai Lietuvai, parašė 163 autoriai. Per keturis dešimtmečius susiformavo nauja, istorinių sąlygų ir aplinkybių padiktuota, lietuviškų knygų autorių sudėtis. Pagrindinė ir didžiausią lietuviškų knygų dalį sudarė individualių autorių darbai. Originalius darbus sukūrė 113 autorių, tačiau jų produktyvumas buvo labai nevienodas – nuo vieno eileraščio iki kelių dešimčių knygų.

Naujų autorių išsiliėjimą į lietuvių autorių gretas rodo kiekybiniai ir kokybiniai

lietuviškos knygos pokyčiai: knygų, autorių gausėjimas, besikeičianti lietuviškos knygos tipologija ir tematika.

Spaudos draudimo laikotarpio lietuviškų knygų autorių sudėtis pokyčiai liudija jos modernėjimą. Branduolį sudarė asmenys, gimę jau uždraudus lietuvišką spaudą. Šalies politiniai, visuomeniniai, socialiniai, kultūriniai procesai, aktyvios lietuviškos periodinės spaudos atsiradimas skatino vis labiau įsitraukti į tautos kultūrinimą, nacionalinės savimonės ugdymą. Nors dvasininkų vaidmuo leidžiant ir platinant lietuvišką spaudą spaudos draudimo laikotarpiu, ypač pirmojoje pusėje, buvo svarbus, tačiau naujų profesijų autorių kiekybinė persvara akivaizdi. Rašantys ir kuriantys asmenys ne visi buvo ragavę aukštųjų mokslų, tačiau galima teigti, kad knygų rašymas tapo ne tik mokslo žmonių užsiėmimu, jį įjungėsi ir įvairesnių visuomenės sluoksnių atstovai (44 proc. autorių teisleido po vieną knygele), kurie gerai išmanė to meto visuomenės kultūrinius ir informacinius poreikius. Pasaulietinių profesijų ir užsiėmimų įvairovė sudarė prielaidas kūryboje gvildinti naujas, aktualias to meto ekonomikos, gamtos mokslų, pasaulio pažinimo temas, atsirado moterims skirtos literatūros. Pažangu buvo tai, kad autorių būrį XIX a. papildė moterys, kurios pradėjo moteriškos literatūros liniją lietuvių literatūroje, Mažosios Lietuvos autoriai, kurie paskatino tautos vienijimąsi, ir mokslo žmonės.

Taigi, galime tvirtinti, kad spaudos draudimo laikotarpiu kaip laisvėjančios, išsivadavimo idėjas skelbiančios tautos išdava subrendo lietuvių autorių būrys.

NUORODOS

1. ALEKSANDRAVIČIUS, Egidijus; KULAKAUSKAS, Antanas. *Carų valdžioje: XIX amžiaus Lietuva*. Vilnius, 2001. 359 p. ISBN 9986-403-69-37.
2. BASANAVIČIUS, Jonas. *Spaudos 1864 metų uždraudimas, jo pasekmės ir reikšmė*. Vilnius, 1924. 24 p.
3. BIRŽIŠKA, Vaclovas. *Aleksandrynas: senųjų lietuvių rašytojų, rašiusių prieš 1865 m., biografijos, bibliografijos ir biobibliografijos*. Chicago, 1960–1965. T. 1–3.
4. BIRŽIŠKA, Vaclovas. *Bibliografija*. Kaunas, 1935. 45 p.
5. BIRŽIŠKA, Vaclovas. Iš lietuviškos laikraštijos praeities. *Bibliografijos žinios*, 1932, nr. 1(25), p. 14–16; nr. 2 (26), p. 58–72; nr. 5(29), p. 181–15; nr. 6 (30) p. 221–239.
6. BIRŽIŠKA, Vaclovas. *Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės*. Kaunas, 1943. 96 p.
7. BIRŽIŠKA, Vaclovas. *Lietuvių knygos augimo etapai*. Kaunas, 1930. 26 p.
8. BIRŽIŠKA, Vaclovas. *Lietuviškų knygų istorijos bruožai*. Kaunas, 1929–1930. 80 p.
9. GINEITIS, Leonas. *Lietuvių literatūros istoriografija ligi 1940 m.* Vilnius, 1982. 363, [2] p.
10. KAUNAS, Domas. Knygos istorijos periodizacija: senosios ir naujosios knygos riba. *Bibliografija*, 2001, p. 52–57.
11. 40 metinės „Ausros“ sukaktuvės, 1883–1923. Vilnius, [1923]. 47 p.
12. *Lietuviškieji slapyvardžiai: lietuviškos spaudos iki 1990 m. slapyvardžių sąvadas*. Vilnius, 2004. T. 1–2. ISBN 9955-541-28-8.
13. *Lietuvos knygos veikėjai*: [Elektroninis išteklius]. Vilnius, 2004.
14. *Lietuvos TSR bibliografija*. T. 2, 1862–1904. Kn. 1: A–P. Vilnius, 1985. 955, [3] p.; Kn. 2: R–Ž. Vilnius, 1988. 852, [3] p.
15. NAVICKIENĖ, Aušra. *Besikeičianti knyga XIX amžiaus pirmosios pusės Lietuvoje*. Vilnius, 2010. 382, [2] p. ISBN 978-9955-33-526-9.
16. ŠLIŪPAS, Jonas. *Lietuvizskiejie raszta* ir rasztininkai. [Baltimorė], 1890. VI, 7–234 p.
17. VANAGAS, Vytautas. *Lietuvių rašytojų sąvadas*. Vilnius, 1996. 652, [1] p. ISBN 9986-39-004-4.
18. VĖBRA, Rimantas. *Lietuvių tautinis atgimimas XIX amžiuje*. Kaunas, 1992. 189, [1] p. ISBN 5-430-01745-0.
19. VĖBRA, Rimantas. *Lietuvių visuomenė XIX a. antrojoje pusėje*. Vilnius, 1990. 267, [2] p. ISBN 5-420-00475-5.
20. ZAUNIŪTĖ, Morta. *Priedas prie „Statistikos lietuviškų knygų, atspausių Prusuose nuo 1864 m. iki pabaigos 1899 [!1896] m.“; knygų neužrašytos „Statistikoj“ Zanavykuoio ir knygos bei laikraščiai išleisti nuo 1896 m. iki 1900 m.* Plymouth (Pa), 1900. 15 p.
21. ZINKEVIČIUS, Zigmąs. *Lietuvių kalbos istorija*. T. 4: Lietuvių kalbos istorija XVIII–XIX a. Kaunas, 1990. 331, [3] p. ISBN 5-420-00661-8.
22. ZINKEVIČIUS, Zigmąs. *Lietuvių kalbos istorija*. T. 5: Bendrinės kalbos iškilimas. Vilnius, 1992. 347, [4] p.
23. ŽILIUS, Jonas. *Suskaita, arba Statistika visų lietuviškų knygų, atspausių Amerikoj nuo pradžios lietuviškos Amerikon emigracijos iki 1900 metų*. Plymouth (Pa), 1900. 35 p.
24. ŽUKAS, Vladas. *Lietuviškieji literatūros bibliografijos šaltiniai*. Vilnius, 1979, p. 65–78.
25. ŽUKAS, Vladas. *Lietuvių bibliografijos istorija*. D. 1: (iki 1940 metų). Vilnius, 1983. 238, [1] p.
26. БАЛТРАМАЙТИС, С. *Сборник библиографических материалов для географии, этнографии и статистики Литвы: с приложением списка литовских и древне-прусских книг с 1553 по 1903 г.* Санкт-Петербург, 1904. XII, 616, 218 с.
27. БАЛТРАМАЙТИС, С. *Список литовских и древне-прусских книг, изданных съ 1553 [! 1533] по 1891 годъ*. С.-Петербургъ, 1892. [3], II, 96, [1] с.

PRIEDAS
1865–1903 m. DIDŽIAJAI LIETUVAI SKIRTŲ KNYGŲ AUTORIAI

<i>Eil. Nr.</i>	<i>Pavardė, vardas</i>	<i>Gyvenimo metai</i>	<i>Gimimo vieta (gubernija, apskritis)</i>	<i>Išsilavinimas</i>	<i>Užsiėmimas</i>	<i>Pirmos knygos išleidimo metai</i>	<i>Išleisčių knygų skaičius*</i>
1.	Juozas ADOMAITIS-ŠERNAS	1859–1922	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	mokėsi Varšuvos universitete	laikraščių redaktorius	1899	10
2.	Mikalojus AKELAITIS	1829–1887	Suvalkų gub., Marijampolės a.	Marijampolės keturklasė mokykla, lavinosi savarankiškai	mokytojas	1858	2
3.	Antanas ALEKNA	1872–1930	Kauno gub., Šiaulių a.	KKS ¹	vikaras	1903	1
4.	Kajetonas ALEKNAVIČIUS	1804–1874	Kauno gub., Panevėžio a.	VKS	kunigas	1846	1
5.	Juozas AMBRAZIEJUS-AMBROZEVIČIUS	1855–1915	Suvalkų gub., Marijampolės a.	SKS	kunigas	1901	3
6.	Juozas ANDZIULAITIS-KALNĖNAS	1864–1916	Suvalkų gub., Marijampolės a.	VMS	laikraščių redaktorius	1886	3
7.	Juozas ANGRABAITIS	1859–1935	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	mokėsi privačiai	laikraščių redaktorius	1891	8
8.	Juozas ANTANAVIČIUS	XIX a. viduryje–XX a. pr.	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	mokėsi Marijampolės gimnazijoje	spaudos darbuotojas	1875	11
9.	Viktoras Julijonas ARAMAVIČIUS	1816–apie 1891	Kauno gub., Panevėžio a.	Tartu universitetas	lietuviškų knygų cenzorius	1863	1
10.	Petras ARMINAS-TRUPINĖLIS	1864–1916	Suvalkų gub., Vilkaviškio a.	mokėsi Veiverių pedagogų kursuose	mokytojas	1893	2
11.	Petras AVIŽONIS	1875–1939	Kauno gub., Panevėžio a.	Tartu universitetas	gydytojas	1898	3
12.	Juozas BAGDONAS	1866–1956	Suvalkų gub., Vilkaviškio a.	studijavo Varšuvos ir Maskvos universitetuose	gydytojas	1898	3

¹ Sutrumpinimai lentelės pabaigoje

13.	Juozas BALČIŪNAS	–	–	–	–	–	1903	1
14.	Silvestras BALTRAMAITIS	1841–1919	Kauno gub., Šiaulių a.	Telšių progimnazijos keturios klasės	–	bibliotekinin- kas	1891	3
15.	Antanas BALTRUŠAITIS	1865–1949	Suvalkų gub., Naumies- čio a.	–	–	knygnešys	1897	1
16.	Antanas BARANAUSKAS	1835–1902	Vilniaus gub., Ukmergės a.	PDA	–	kunigas	1860**	9
17.	Jonas BARONAS	1873–1952	Kauno gub., Panevėžio a.	MU	–	banko tarnau- tojas	1901	1
18.	Jonas BASANAVIČIUS	1851–1927	Suvalkų gub., Vilkaviš- kio a.	MU	–	gydytojas	1884	14
19.	Jurgis BIELINIS	1846–1918	Kauno gub., Panevėžio a.	Vokiečių pradžios mo- kykla Rygoje	–	knygnešys	1899	7
20.	Jonas BILLIŪNAS	1879–1907	Kauno gub., Ukmergės a.	–	–	privatus moky- tojas	1900	7
21.	Ignas BITAITIS	1876–1900	Kauno gub., Panevėžio a.	Rygos progimnazijos šešios klasės	–	knygnešys	1898	1
22.	Motiejus BRUNDZA	1824–1869	Vilniaus gub., Vilniaus a.	SKS	–	klebonas	1859	2
23.	Andrius Stasys BŪČYS	1875–1900	Suvalkų gub., Šakių a.	Seinų kunigų semi- narija	–	kunigas	1900	1
24.	Pranciškus Petras BŪČYS	1875–1951	Suvalkų gub., Šakių a.	Fribūro universitetas	–	teologijos stu- dentas	1894	2
25.	Aleksandras BURBA	1854–1898	Kauno gub., Šiaulių a.	VKS	–	vikaras	1889	17
26.	Antanas CIVINSKAS	1876–1913	Suvalkų gub., Marijam- polės a.	Fribūro universitetas	–	kunigas	1900	1
27.	Motiejus ČEPAS	1866–1962	Kauno gub., Panevėžio a.	MU	–	teisininkas	1892	1
28.	Juozas ČERKELIAUSKAS	1857–1926	Kauno gub., Panevėžio a.	KKS	–	kunigas	1884	2
29.	Mikalojus DAGILĖLIS- ŠEIŽYS	1874–1950	Kauno gub., Panevėžio a.	KKS	–	vikaras	1901	1
30.	Stanislovas DAGILIS	1843–1915	Kauno gub., Panevėžio a.	PU	–	mokytojas	1884	2

31.	Adomas DAMBRAUSKAS- -JAKŠTAS	1860–1938	Kauno gub., Ukmergės a.	PDA	kapelionas, nuodėmklausys	1890	5
32.	Simonas DAUKANTAS	1793–1864	Telšių a.	VU	tarnautojas	1845	6
33.	Mečislavas DAVAINIS- -SILVESTRAITIS	1849–1919	Kauno gub., Raseinių a.	mokėsi Kauno ir Kė- dainių gimnazijose	įvairiadarbis	1884	5
34.	Liudvika DIDŽIULIENĖ- -ŽMONA	1856–1925	Kauno gub., Ukmergės a.	–	–	1893	1
35.	Ona DIDŽIULYTĖ- SKETERIENĖ	1878–1960	Kauno gub., Panevėžio a.	privaciai	–	1894	2
36.	Jonas DOMAŠEVIČIUS	Apie 1720– po 1771	–	–	klebonas	1771	1
37.	Juozapas Silvestras DOVYDAITIS	1825–1882	Kauno gub., Šiaulių a.	PDA	kunigas	1860	2
38.	Kazimieras DRAŠUTAVIČIUS	1850–1905	Kauno gub., Ukmergės a.	PU	teisininkas	1902	1
39.	Aleksandras FROMAS- -GUŽUTIS	1822–1900	Kauno gub., Raseinių a.	Kražių gimnazija	tarnautojas	1893	1
40.	B. GAIDYS	–	–	–	–	1884	1
41.	Feliksas GALMINAS	1862–po 1923	Kauno gub., Šiaulių a.	Tryškių pradžios mo- kykla	knygnešys	1890	1
42.	Norberrtas GEDGAUDAS	1827–1901	Vilniaus gub., Telšių a.	VKS	kunigas	1865	2
43.	Silvestras GIMŽAUSKAS	1845–1897	Vilniaus gub., Švenčio- nių a.	PDA	klebonas	1870	16
44.	Juozas GRABAUSKAS	1873–po 1914	Suvalkų gub., Marijam- polės a.	VMS	mokytojas	1902	2
45.	Kazys GRINIUS	1866–1950	Suvalkų gub., Marijam- polės a.	MU	gydytojas	1898	3
46.	Laurynas IVINSKIS	1811–1881	Vilniaus gub., Šiaulių a.	Kauno gimnazija	tarnautojas, mokytojo dvaruose	1946	9

47.	Jonas JABLONSKIS	1860–1930	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	MU	mokytojas	1901	2
48.	Karolis JAKŠTAS	1869–1939	–	–	–	1902	1
49.	Liudvikas JANAVIČIUS	1859–1902	Kauno gub., Šiaulių a.	Petrovskio Razumovskio žemdirbystės ir miškų akademija Maskvoje	–	1883	1
50.	Martynas JANKUS**	1858–1946	Mažoji Lietuva, Prūsijos karalystė	pradžios mokykla, lavinosi savarankiškai	spaudos darbuotojas, lietuviškų laikraščių redaktorius	1883	12
51.	Augustinas JANULAITIS	1878–1950	Kauno gub., Šiaulių a.	Studentas, MA	studentas	1901	9
52.	Povilas JANUŠEVIČIUS	1866–1948	Kauno gub., Panevėžio a.	PDA	KKS dėstytojas	1900	3
53.	Feliksas JANUŠIS	1867–1920	Kauno gub., Ukmergės a.	MU	gydytojas	1893	3
54.	Juozas JARAŠIUS	1873–1940	Suvalkų gub., Marijampolės a.	MU	gydytojas	1902	2
55.	Konstantinas JASIUKAITIS	1874–1934	Kauno gub., Panevėžio a.	Jelgavos gimnazija	–	1902	2
56.	Juozas JASIULAITIS	1857–apie 1919	Suvalkų gub., Marijampolės a.	MG	mokytojas	1894	1
57.	Kazimieras JAUNIS	1848–1908	Kauno gub., Raseinių a.	KKS	PDA profesorius	1897	2
58.	Antanas JUŠKA	1819–1880	Vilniaus gub., Kauno a.	VKS	kunigas	1862	7
59.	Jonas JUŠKA	1815–1886	Vilniaus gub., Telšių a.	Charkovo universitetas	mokytojas	1861	1
60.	Vincentas JUZUMAS	1819–1901	Vilniaus gub., Telšių a.	VKS	kunigas	1860	1
61.	Steponas KAIRYS	1879–1964	Kauno gub., Ukmergės a.	Šiaulių gimnazija	įvairiadarbis	1902	1
62.	Jonas KARBAUSKAS	1866–1929	Kauno gub., Panevėžio a.	KKS	kunigas	1890	1
63.	Kalikstas KASAKAUSKIS	1794–1866	Raseinių a.?	VKS	klebonas	1832	1
64.	Julijonas KASPERAVIČIUS	1865–1933	Kauno gub., Telšių a.?	Saratovo kunigų seminarija	kunigas	1902	1
65.	Jonas KREČINSKIS	Apie 1820–1884	–	–	mokytojas	1861	21

66.	Antanas KRIŠČIUKAITIS-AIŠBĖ	1864–1933	Suvalkų gub., Vilkaviškio a.	studentas, MU	studentas	1892	3
67.	Vincas KUDIRKA	1858–1899	Suvalkų gub., Vilkaviškio a.	Vašuvos universitetas	gydytojas	1890	14
68.	Serafimas KUŠELIAUSKAS	1820–1889	Kauno gub., Šiaulių a.	Kolainių mokykla, savarankiškai	–	1883	18
69.	LAZDYNŲ PELĖDA (tikr. seserys Sofija Ivanauskaitė-Pšibiliauskienė ir Marija Ivanauskaitė-Lastauskienė)	1867–1926, 1872–1957	Kauno gub., Šiaulių a.	mokėsi namuose	–		
70.	Petras LEGECKAS	1844–1934	Kauno gub., Šiaulių a.	KKS	kunigas	1898	4
71.	Kazimieras LEIYS	1873–1960	Kauno gub., Panevėžio a.	liaudies mokykla	siuvėjas	1892	3
72.	Antanas LINGIS	1869–1900	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	MU	gydytojas	1887	1
73.	Juozas LOZORAITIS	1871–1920	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	MG	spaudos darbuotojas	1900	2
74.	Motiejus LOZORAITIS	1866–1907	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	MU	advokatas	1895	1
75.	Antanas MACIJAUSKAS	1874–1950	Kauno gub., Panevėžio a.	studentas, Peterburgo technologijos institutas	studentas	1899	6
76.	Vladas MACŪS	1867–1936	Suvalkų gub., Marijampolės a.	MG	teisejas	1889	1
77.	Jonas MACŪS-KĖKŠTAS	1867–1902	Suvalkų gub., Marijampolės a.	MG	tarnautojas	1900	1
78.	MAIRONIS (tikr. Jonas Mačiulis)	1862–1932	Kauno gub., Raseinių a.	PDA	PDA profesorius	1891	3
79.	Liudvika MALINAUSKAITĖ-EGLE	1864–1928	Kauno gub., Panevėžio a.	mokėsi savarankiškai	–	1886	1
80.	Donatas MALINAUSKAS	1869–1942	Kuršo gub., Kraslava	mokėsi įvairiose institucijose	spaudos platiniojas	1900	1
81.	Pranas MAŠIOTAS	1863–1940	Suvalkų gub., Vilkaviškio a.	MU	tarnautojas	1893	2

82.	Stasys MATULAITIS	1866–1956	Suvalkų gub., Kalvarijos a.	MU	gydytojas	1894	19
83.	Povilas MATULIONIS	1860–1932	Kauno gub., Panevėžio a.	Peterburgo miškų ins-titutas	miškų taksa-torius	1903	2
84.	Baltramiejus MATUSEVIČIUS	1863–1910	Suvalkų gub., Vilkaviš-kio a.	MU	Banko tarnau-tojas	1892	1
85.	Vincas MICKEVIČIUS-KAPSUKAS	1880–1935	Suvalkų gub., Vilkaviš-kio a.	Mokėsi privačiai	įvairūs užsiė-mimai	1901	1
86.	Mykolas MIEŽINIS	1826–1888	Kauno gub., Šiaulių a.	Varnių KS	kunigas	1886	2
87.	Petras MIKOLAINIS	1868–1934	Suvalkų gub., Vilkaviš-kio a.	Vištyčio pradinė mo-kykla	spaudos dar-buotojas	1892	7
88.	Stanislovas MIKUCKIS	1814–1890	Lenkija	MU	kalbininkas	1864	3
89.	Pranas MILAŠAUSKAS	1875–po 1918	Kauno gub., Telšių a.	KKS	–	1900	3
90.	Juozas MILIAUSKAS-MIGLOVARA	1845–1937	Kauno gub., Raseinių a.	Šiaulių gimnazija	spaudos dar-buotojas	1884	2
91.	Antanas MILUKAS	1871–1943	Suvalkų gub., Seinų a.	SKS	kunigas	1894	1
92.	Aleksandras Rapolas MOČIULSKIS	1790–1866	Šiaulių a.	Karaliaučiaus univer-sitetas	pastorius (evangelikų reformatų)	1861	1
93.	Jurgis NARJAUSKAS	1876–1943	Suvalkų gub., Vilkaviš-kio a.	Fribūro universitetas	kunigas	1900	1
94.	Jurgis NARKEVIČIUS-NORKUS	1844–1922	Suvalkų gub., Kalvarijos a.	SKS	vikaras	1889	1
95.	Jurgis Ambraziejus PABRĖŽA	1771–1849	Telšių a.	VU, Varnių DS	vienuolis pran-ciškonas	1813	2
96.	Kazimieras PAKALNIŠKIS	1866–1933	Kauno gub., Telšių a.	KKS	kunigas	1900	5
97.	Mykolas PALIONIS	1871–1909	Kauno gub., Panevėžio a.	–	tarnautojas	1903	3
98.	Mechislovas Leonardas PALIULIONIS	1834–1908	Vilniaus gub., Panevėžio a.	PDA	vyskupas	1901	4

99.	Juozas J. PAUKŠTYS	1871–1914	Suvalkų gub., Vilkaviškio a.	–	–	1900	spaustuvininkas	1
100.	Gabrielė PETKEVIČAITĖ-BITĖ	1861–1943	Kauno gub., Panevėžio a.	privati vokiška Dorotėjos mergaičių mokykla Jelgavoje		1900	dirbo vaistinėje	5
101.	Antanas PETKEVIČIUS	1804–1880	Vilniaus gub., Telšių ar Raseinių a.	VKS		1888	popas, knygų cenzorius	1
102.	Vincas PIETARIS	1850–1902	Suvalkų gub., Vilkaviškio a.	MU		1894	gydytojas	3
103.	Antanas POVILONIS	1847–1918	Kauno gub., Panevėžio a.	PDA		1891	kunigas	1
104.	Otonas PRANIAUSKAS	apie 1817–1879	Vilniaus gub., Telšių a.	VRKDA		1855	kunigas	1
105.	Mečislovas PREČIŠAUSKIS	? – prieš 1911	–	–		1885	–	1
106.	Kazimieras PRIALGAUSKIS	1814–1856	Vilniaus gub., Raseinių a.	VRKDA		1847	kunigas	1
107.	Kazimieras PRONSKIETIS	1869–1955	Kauno gub., Šiaulių a.	PDA		1888	vikaras	1
108.	Motiejus PUIŠYS	1864–1886	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	MU		–	vertėsi privačiomis pamokomis	1
109.	Petras PUNDEVIČIUS-PETLIUKAS	1880–1955	Kauno gub., Panevėžio a.	Liepajos gimnazija		1901	–	1
110.	Jeronimas Kiprijonas RACĶKAUSKIS	1825–1889	Vilniaus gub., Raseinių a.	PDA		1853	kunigas, KKS rektorius	5
111.	Jeronimas RALYS	1876–1921	Kauno gub., Raseinių a.	studentas MU		1902	studentas	1
112.	Kazimieras RAMANAUSKAS	–	–	–		1890	–	1
113.	Adolfas SABALIAUSKAS-ŽALIA RŪTA	1873–1950	Kauno gub., Panevėžio a.	KKS		1903	kunigas	2
114.	Kazimieras SAMAJAUSKAS	1869–1937	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	MU		1903	advokatas	1

115.	Georg Julius Justus SAUER-WEIN	1831–1904	Vokietija	Vienos universitetas	mokytojas, publicistas, poetas	1888	2
116.	Martynas SEDERAVIČIUS	1829–1907	Suvalkų gub., Naumiesčio a.	SKS	kunigas	1874	8
117.	Jonas SEDLECKIS	1829–?	Vilniaus gub. Telšių ar Raseinių a.	–	mokyklos ka- pelionas	1885	5
118.	Feliksas SEREIKA	1845–1913	Kauno gub., Panevėžio a.	KKS	kunigas	1896	1
119.	Vladas SIRUTAVIČIUS	1877–1967	Kauno gub., Šiaulių a.	studentas, PU	studentas	1899	3
120.	Adomas SKETERIS	1859–1916	Kauno gub., Panevėžio a.	MU	gydytojas	1894	3
121.	Antanas SKINDERIS	1869–1948	Kauno gub., Šiaulių a.	–	kunigas	1895	2
122.	Kazimieras SKRODZKIS	1798–1874	Vilniaus gub., Šiaulių a.	–	kunigas	1856	1
123.	Antanas SMETONA	1874–1944	Kauno gub., Ukmergės a.	studentas, PU	studentas	1903	3
124.	Jonas SMILGEVIČIUS	1870–1942	Kauno gub., Telšių a.	Belyno universitetas	tarnautojas	1895	1
125.	Jonas SPUDULIS	1860–1920	Kauno gub., Šiaulių a.	Peterburgo karo medi- cinos akademija	gydytojas	1885	1
126.	Romualdas STAKĖNAS	1835–po 1918	Vilniaus gub., Zarasų a.	VKS	kunigas	1870	1
127.	Jonas STAUGAITIS	1868–1952	Suvalkų gub., Vilkaviš- kio a.	Varšuvos universitetas	gydytojas	1894	1
128.	Lukas STAUGAITIS	1838–1913	Suvalkų gub., Naumies- čio a.	SKS	kunigas	1888	1
129.	Hiljaras STELMAKUSKAS	1809–1877	Suvalkų gub., Marijam- polės a.	–	kunigas	1873	1
130.	Juzefa STEPULIONYTĖ	XIX a. II pusė –po 1906	–	–	dailininkė	1902	1
131.	Kostas STIKLIUS	1880–1962	Suvalkų gub., Naumies- čio a.	mokėsi savarankiškai	spaudos dar- buotojas	1902	6
132.	Antanas STRAZDAS	1790–1833	Vilniaus gub., Zarasų a.	Varnių KS	kunigas	1814	1
133.	ŠATRĖJOS RAGANA (tikr. Marija Pečkauskaitė)	1877–1930	Kauno gub., Telšių a.	Peterburgo šv. Korvyno gimnazija	mokytojo dvaruose	1899	5
134.	Jurgis ŠAULYS	1879–1948	Kauno gub., Raseinių a.	KKS nebaigė	–	1897	3

135.	Jeronimas ŠIDLAUSKAS	XIX a. II pusė–XX a. pr.	–	–	KKS nebaigė	–	1900	1
136.	Povilas ŠILINSKAS	1865–1892	Kauno gub., Raseinių a.	KKS		kunigas	1892	1
137.	Boleslovas ŠLAMAS	1894–1917	Kauno gub., Ukmergės a.	KKS		kunigas	1893	1
138.	Jonas ŠLIŪPAS	1861–1944	Kauno gub., Šiaulių apsk.	PU		gydytojas	1890	8
139.	Juozas ŠNAPŠTYS- -MARGALIS	1877–1921	Kauno gub., Šiaulių apsk.	KKS		kunigas	1900	2
140.	Vincentas ŠUREVIČIUS	Apie 1818– 1860	Vilniaus gub., Žemaitijos regionas	VKS		kunigas	1847	1
141.	Juozas TUMAS-VAIŽGANTAS	1869–1933	Kauno gub., Ukmergės a.	KKS		vikaras	1898	6
142.	Dominykas TUMĖNAS	1860–1919	Kauno gub., Zarasų a.	KKS		kunigas	1896	8
143.	Pranas URBONAVIČIUS	1868–1941	Kauno gub., Telšių a.	KKS		kunigas	1890	3
144.	Jonas UŽUPIS	1848–1917	Suvalkų gub., Naumies- čio a.	SKS		kunigas	1887	1
145.	Pranas VAIČAITIS	1876–1901	Suvalkų gub., Naumies- čio a.	PU		dirbo biblio- tekoje	1903	1
146.	Motiejus VALANČIUS	1801–1875	Vilniaus gub., Telšių a.	VRKDA		vyskupas	1848	30
147.	Motiejus VEITAS	1870–1937	Kauno gub., Telšių a.	Charkovo veterinarijos institutas		veterinarijos gydytojas	1893	2
148.	Motiejus VENCLOVAS	XIX a.–1906	–	–		gydytojas	1899	2
149.	Antanas VIENAŽINDYS	1841–1892	Vilniaus gub., Zarasų a.	Varnių KS		kunigas	1894	1
150.	Antanas VILEIŠIS	1856–1919	Kauno gub., Panevėžio a.	MU		gydytojas	1901	6
151.	Jonas VILEIŠIS	1872–1942	Kauno gub., Panevėžio a.	PU		teisininkas	1901	4
152.	Petras VILEIŠIS	1851–1926	Kauno gub., Panevėžio a.	Peterburgo kelių inži- nerių institutas		inžinierius	1876	49
153.	Antanas VILKUTAITIS	1864–1903	Suvalkų gub., Kalvarijos a.	MU		inžinierius	1895	2
154.	Juozas VILKUTAITIS	1869–1948	Suvalkų gub., Kalvarijos a.	dėl ligos mokėsi sava- rankiškai		teisininkas	1895	1
155.	Antanas VYTARTAS	1863–1932	Kauno gub., Panevėžio a.	Varnių KS		kunigas	1887	12

156.	Eduardas VOLTERIS	1856–1941	Kuršo gub.	Charkovo universitetas ir kitos institucijos	privatdocentas, bibliotekininkas	1887	10
157.	Johanas ZABERMANAS**	1815–1900	–	–	klebonas	1868	1
158.	Vasilijus ZOLOTOVAS	1804–1882	–	MU	–	1861	1
159.	Juozapas ŽEBRYS	1860–1915	Kauno gub., Panevėžio a.	KKS	kunigas	1894	6
160.	ŽEMAITĖ (tikr. Julija Benitu- ševičiūtė-Žymantienė)	1845–1921	Kauno gub., Telšių a.	savarankiškai	ūkiniųkė	1899	11
161.	Tomas ŽILINSKAS	1866–1934	Suvalkų gub., Vilkaviš- kio a.	SKK	kunigas	1891	1
162.	Tomas Ferdinandas ŽILINSKAS	1840–1925	Suvalkų gub., Vilkaviš- kio a.	Suvalkų gimnazija	mokytojas	1864	2
163.	Pranciškus ŽITKUS- ŽITKEVIČIUS	1869–1917	Kauno gub., Panevėžio a.	–	dailininkas	1899	2

Šaltinis:

Lietuvos TSR bibliografija. T. 2, 1862–1904. Kn. 1: A–P. Vilnius, 1985, 955, [3] p.; Kn. 2: R–Ž. Vilnius, 1988, 852, [3] p.

Lietuvos nacionalinės bibliografijos duomenų bankas. Prieiga per internetą: <http://www.libis.lt:8082/>

* Išleistų knygų skaičių sudaro autoriniai darbai, vertimai ir sudaryti leidiniai.

** 1860 m. L. Ivinskio *Kalendorinije, arba Metų skaitiliję pėšikam ant metų nuog užgimima viešpaties ...* buvo pirmą kartą išspausdinta dalis A. Baranausko *Apykėšų šėlėlo*.

*** Skirtini ir Didžiosios, ir Mažosios Lietuvos autoriams

SUTRUMPINIMAI

KKS – Kauno kunigų seminarija

KS – kunigų seminarija

MG – Marijampolės grmnazija

MU – Maskvos universitetas

PDA – Sankt Peterburgo dvasinė akademija

PU – Sankt Peterburgo universitetas

SKS – Seinų kunigų seminarija

VKS – Vilniaus kunigų seminarija

VMS – Veiverių mokytojų seminarija

VRKDA – Vilniaus Romos katalikų dvasinė akademija

VU – Vilniaus universitetas

LITHUANIAN BOOK AUTHORS DURING THE PERIOD OF PRESS BAN

JOLITA STEPONAITIENĖ

Abstract

In 1864, press in the Latin alphabet was banned in Lithuania. This ban lasted until 1904. Despite all the efforts of the tsarist administration, banned books printed in Lithuania Minor and the United States of America reached readers of Lithuania Major. During 40 years, a new generation of Lithuanian books' authors developed. It was caused by the growth and expansion of national movement and the nation's consciousness in the ninth decade of the 19th century. After 1883 when the monthly public political and literary newspaper "Austra" in the Lithuanian language began being published, the number of Lithuanian book authors increased by 4–6 new names every year, while until the appearance of

this newspaper this number was only 1–2 and not annually. The basis of the new generation's authors was formed under the new circumstances, i.e. after the press ban, by people with secular professions and occupations, not only those who had graduated from universities, institutes or seminaries, but also those who had finished only several classes and were self-educated. Due to the different economic and social conditions, access to education, most authors were from Suvalkija and East Aukštaitija. For this reason, the written language dialect changed. During this period, among the Lithuanian authors also women appeared.

Įteikta 2010 m. rugpjūčio mėn.